

Om universitetsledelse og New Public Management, om eksploiteringen af en erkendelsesøkonomi, om Kant & Bourdieu - eller:

Selskabstømning i akademiet

Morten Nørholm

On management in universities and New Public Management, on the exploitation of an economy of cognition, on Kant & Bourdieu - or: Asset stripping in academia: In his speech given at the annual celebration in 2008 the dean at The Danish School of Education, Aarhus University (DPU) referred to *Der Streit der Fakultäten* by Immanuel Kant (1798) arguing for certain university political initiatives. However, the references were only to certain parts of the text necessary for the political standpoint in the dean's speech. In the present article first of all the relevant parts of Kant's text are resumed. In order to theoretically account for the seemingly discrepancies between a reference to an academic text and the omission of certain parts of this text, the sociological theories of Bourdieu are applied. The social and symbolic function of the dean's approach and practice is constructed as part of the reproduction and extension of an existing, in principle arbitrary social relation of dominance. The consequences of the approach and practice of the dean being the exploitation of an economy of cognition specific to university, a prerequisite for the relative autonomy of the university, in turn a prerequisite for a democratic society. The exploitation of an economy of cognition - or the asset stripping in academia - is ultimately at the risk of promoting instead of hindering a despotic work of the government, hindering the production of new cognition, and hindering "Die philosophische Fakultät kann also alle Lehren in Anspruch nehmen, um ihre Wahrheit der Prüfung zu unterwerfen".

Key words: New Public Management, Immanuel Kant, Pierre Bourdieu, conflict of the faculties, reason as a historical conquest, social fields, university politics, habitus, university history, university management, exploitation of an economy of cognition, asset stripping in academia

Introduktion¹

Vi lever i en forunderlig tid hvor den ene dags helte er skurke den næste. Efter først at have været store stjerner er Stein Bagger og Bernard Madoff under stor mediebevågenhed blevet afsløret i selskabstømning og svindel for ufattelige beløb. Fokus for denne artikel er en anden form for selskabstømning i verdensklasse udført af en sær-

¹ Denne tekst kunne ikke være blevet til uden mindst to væsentlige tekster. Dels Petersen (1995), dels Callewaert (1997). Refleksivt er det som om de vigtigste referencer, dem der altid er der, og som betyder det meste, risikerer at forsvinde når ens egen tankegang dokumenteres; et eksempel på hvordan den egne position risikerer at naturaliseres *som om* den ikke havde en historie og et udgangspunkt. Det har den naturligvis.

lig klasse af ledere i uddannelsessektoren. Ærindet i artiklen er at vise hvad de handlinger som udføres af disse ledere, handlinger som indtil videre opfattes som heltegerninger, indebærer, gør. Dvs. at konstruere den sociale og symbolske funktion af ledelse af institutioner som i samfund efter det moderne erkendes og anerkendes for at producere erkendelse, herunder universiteter, forskerskoler osv.

Det som ligner heltegerninger, ser ud til at indebære at det universitet som indtil videre er en (om end delvis) offentligt bekostet instans essentiel for et demokratisk samfund, udsættes for selskabstømning. Artiklens fokus er dog ikke en eventuel selskabstømning hvad angår penge, dvs. inden for rammen af en *økonomisk økonomi*, men hvad angår den særegne *erkendelses-økonomi* som betinger universitetets relative autonomi, og som dermed udgør universitetets eksistensberettigelse. De personer som udfører det som i artiklen betegnes selskabstømning i akademiet, erkendes og anerkendes som helte, og benyttes som eksperter og meningsmagere.

I artiklen foretages et nedslag i den tale DPU's dekan (herefter Dekan) holdt ved DPU's årsfest d. 10. oktober 2008 (herefter *Årsfesttale*). Især analyseres den sociale betydning af Dekans referencer til Immanuel Kants tekst *Der Streit der Facultäten* (Kant 1798/1998). Indledningsvis gennemgås og diskuteres derfor de dele af Kants tekst som har relevans for *Årsfesttale*, hvorefter Dekans måde at gå til værket på og den sociale og symbolske funktion af de tilsyneladende paradokser som er knyttet hertil, konstrueres under de givne sociale omstændigheder såvel for Kants tekst som for Dekans *Årsfesttale*.

Det store i det små

Det kan altid diskuteres om (ikke-signifikante) enkeltpersoners gøren og laden kan benyttes som udgangspunkt for et forsøg på teoretiske rekonstruktioner af de pågældende forhold i mere generelle termer. Mere end noget andet er det et spørgsmål om teoretisk udgangspunkt, bl.a. med implikationer af signifikans eller evidens (positivisme i en aftapning inspireret af især medicin/statsvidenskab) *versus* det som indtages her, et bourdieusk udgangspunkt hvor objektet konstrueres i et epistemologisk brud med det umiddelbare (jf. Bourdieu *et al.* 1991 og især Bachelard 1976).

At foretage et punktnedslag fritager ikke fra en diskussion af grundlaget hvorpå noget rekonstrueres som eksemplarisk, og på hvilken måde – tværtimod. At anvende et bestemt fænomen som eksemplarisk må indebære og forudsætte en konstruktion af det pågældende fænomen under de givne sociale omstændigheder: Det umiddelbare er ikke den sande eller eneste betydning, men må konstrueres gennem en systematisk afvisning af det som præsenterer sig som om det var lige til at gå til, dvs. gennem en afvisning af forkonstruerede objekter (jf. Bachelard 1976, Bourdieu *et al.* 1991 "Part Two – Constructing the object"). En sådan konstruktion eller objektivering ligger desuden i forlængelse af Durkheims "La première règle et la plus fondamentale est de considérer les faits sociaux comme des choses" (Durkheim 1894²), at sociologi må

² Her citeret efter side 24 af 80 i en udgave fundet på nettet på adressen:

behandle sociale forhold som om de var ting, dvs. grundlæggende i og med et brud med oplevelsens primat.

Samtidig ses at et af vilkårene for produktion af viden eller videnskab om produktionen af viden eller videnskab er at man må undersøge forholdene på universitetsområdet, herunder undersøge ledelse af universiteter. Empirisk forskning på universitetsområdet kan m.a.o. som vilkår indebære analyser af det arbejde som udføres på forskerens egen institution, herunder som i dette tilfælde af ledelsen af institutionen. Det har som konsekvens at der kan præsenteres resultater som kunne være ubekvemme for denne ledelses selvforståelse (jf. desuden diskussionen i Bourdieu 2005. s. 172). Objektivitet kan et sådant 'institutionaliseret ubehag' ses som den anden side af en naturaliseret meritokratisk tænkning hvor den som indtager en relativt dominant position anerkendes for at være mere indsigtfuld end den som indtager en relativt domineret position, fx som her at en administrativ leder af en forskningsinstitution pr. automatik også er ekspert på det forskning handler om. Artiklens analyser tyder dog på at det snarere er den (leder) som måtte mene at undersøgelser af den slags som gennemføres i artiklen, ikke bør bedrives, som siver den gren over han selv sidder på. At det under de givne sociale omstændigheder desuden er vanskeligt at få midler til den form for forskning som analyserer og kritiserer det som ellers er alment anerkendt for at være fornuftigt og godt, understreger nødvendigheden af at undersøge det nære.

Ærindet i denne artikel er således at tage udgangspunkt i hvad der kunne ligne et punktnedslag, for med Bourdieus teorier om sociale felter som arbejdsredskab og gennem konstruktionen af objektet at (re)konstruere det store.

I min afhandling *Om den sociale og symbolske funktion af uddannelsesevalueringer* (Nørholm 2008a) analyseres bl.a. fire danske producenter af normal evalueringsforskningens arbejder. Denne analyse foretages som den anden side af en (re)konstruktion af disse producenters positioner i et universitetsfelt respektive et politisk-administrativt felt. Ganske vist har de fire producenter et forholdsvis stort gennemslag i Danmark, men i og med at de (re)producerer en normal, doksisk position, er deres respektive arbejder ikke originale i et internationalt perspektiv. I afhandlingen konstrueres de fires produktioner (stillingtagener) som fire marginalt forskellige positioner inden for en dansk udgave af normal evalueringsforskning, en position de fire producenters arbejde samtidig udgør en betingelse for. Desuden trækkes linjer fra disse fire marginalt forskellige positioner inden for dansk normal evalueringsforskning til et generaliserende, teoretiserende perspektiv. Trods en række karakteristika kendetegnende for relativt autonome felter er en af afhandlingens pointer at (dansk) normal evalueringsforskning produceres i et ikke-autonomt (sub)felt i et politisk-administrativt felt, dvs. produceres i et decideret afhængigt (sub)felt i magtens felt (jf. desuden Nørholm 2008b).

http://classiques.uqac.ca/classiques/Durkheim_emile/regles_methode/durkheim_regles_methode.pdf - september 2009. På dansk: "Den første og mest fundamentale regel går ud på at *betragte de sociale kendsgerninger som ting*". (Durkheim 2000, p. 58, kursiv i originalen).

I forlængelse af den bourdieuske felttænkning som anlægges i afhandlingen, og hvor udgangspunktet er Bourdieus teori om sociale felter, regnes der med at et felt af positioner er homologt med et felt af stillingtagener, formidlet begge veje af et homologt felt af dispositioner (*habitus*) (jf. Bourdieu 1984, s. 126-131. Jf. desuden Bourdieu 1988, Broady 2002, Broady ed. 1998a, s. 11-26; Nørholm 2003, tekst til figur 1 og 2, s. 23, Nørholm 2008a, især s. 132-140). Konsekvensen af en sådan felttænkning er at den som ytrer sig fra en bestemt social position, tendentielt ytrer det som *kan* ytres fra denne position, dvs. ytrer det som nødvendiggøres af de givne sociale omstændigheder, det som kan rekonstrueres som socialt/symbolsk nødvendigt at ytre fra den pågældende position: Gennem en rekonstruktion af de sociale omstændigheder, nødvendiggøres de praktiske handlinger som led i en aldrig afsluttet konstruktion af objektet. Konkret indebærer en (re)konstruktion af Dekans praktik m.a.o. en konstruktion af de sociale omstændigheder som gør Dekans handlinger nødvendige. Dermed kan diskussionen/kritikken af de handlinger som udføres af konkrete personer, generaliseres til en overordnet (videnskabelig) diskussion af forholdet mellem konstruerede positioner i et felt som vi kender det fra Bourdieu (jf. diskussionen i Bourdieu 1988, s. 21-35): Det som kunne ligne et nyfident blik og en interesse for enkeltpersoner, må i stedet ses som en generelt interesseret, teoriudviklende position.

Om Kants tekst "Die Streit der Fakultäten"

I Dekans *Årsfesttale* refereres til en dansk oversættelse af dele af Immanuel Kants tekst fra 1798 *der Streit der Fakultäten* (Kant 1798/1998, 2007). Imidlertid, og fordi henvisningerne i *Årsfesttale* kun giver mening hvis alene bestemte dele af Kants tekst er læst, gennemgås indledningsvis de dele af Kants tekst på tysk som er forudsætningen for at kunne rekonstruere en social og symbolsk funktion af *Årsfesttale*. Et andet argument for at referere til den tyske originaltekst (Kant 1798, genoptrykt i 1998), er at den danske oversættelse der henvises til i *Årsfesttale*, kun indeholder et lille udsnit af Kants tekst.

I *Årsfesttale* refereres Kant for at et universitet består af (må bestå af) de tre "øvre fakulteter" ("det teologiske", "det juridiske" og "det medicinske" Kant 2007, s. 75). I den tyske original har vi at universitetet består (må bestå af) de "oberen Fakultäten", nemlig "die theologische", "die der Juristen", "die medizinische" (Kant 1798/1998, s. 283). Imidlertid henvises i *Årsfesttale* udelukkende til disse tre fakulteter – som omtales på første side i den danske oversættelse – hvorved der bortses fra at Kant desuden opererer med et "untere Fakultät" (Kant 1798/1998, s. 289) som også betegnes "eine Philosophische Fakultät" (s. 290). Herom skriver Kant at

Man kann die untere Fakultät diejenige Klasse der Universität nennen, die, oder so fern sie, sich [i modsætning til "die oberen Fakultäten", MN] nur mit Lehren beschäftigt, welche nicht auf den Befehl eines Oberen zur Richtschnur angenommen werden (Kant 1798/1998, s. 289-290).

Desuden slår Kant fast at

Sie [det nedre fakultets arbejde, MN] kann von der Regierung, ohne daß diese ihrer eigentlichen, wesentlichen Absicht zuwider handle, nicht mit einem Interdikt belegt werden und die obern Fakultäten müssen sich ihre Einwürfe und Zweifel, die sie öffentlich vorbringt, gefallen lassen, welches jene zwar allerdings lästig finden dürften, weil sie ohne solche Kritiker, in ihrem, unter welchem Titel es auch sei, einmal inne habenden Besitz ungestört ruhen und dabei noch despotisch hätten befehlen können (Kant 1798/1998 s. 291).

Striden mellem fakulteterne udfordrer ikke regeringen, men er tværtimod i regeringens egentlige interesse: Det er ikke en strid mellem regeringen og fakulteterne, men mellem fakulteterne indbyrdes:

Dieser Streit kann dem Ansehen der Regierung nie Abbruch tun. Denn er ist nicht ein Streit der Fakultäten mit der Regierung, sondern einer Fakultät mit der andern [...] (s. 298).

Desuden slår Kant fast at der egentlig er tale om en strid mellem en ordensopretholdende højrefløj (teologisk, juridisk, medicinsk fakultet) som handler til individernes *evige* (teologiske), deres *borgerlige* (juridiske) respektive deres *fysiske* (medicinske) vel, og et nødvendigt oppositionsparti, en venstrefløj (filosofisk fakultet) som gennem at beskæftige sig med lærdom som ikke er underlagt højere autoriteter, tilbyder den slags viden som egentlig ikke efterspørges (Kant 1798/1998 s. 298-299). Ud over universitetets tre øvre fakulteter (teologisk, medicinsk, juridisk) som fungerer som en højrefløj i højtlærdhedens parlament, må der findes et oppositionsparti, en venstrefløj bestående af det nedre fakultet (filosofisk med empiriske videnskabsfag respektive ren matematik og ren filosofi) som kan holde højrefløjen i skak:

Die Klasse der obern Fakultäten (als die rechte Seite des Parlaments der Gelehrtheit [højtlærdhed, MN]) verteidigt die Statute der Regierung, indessen daß es, in einer so freien Verfassung, als die sein muß, wo es um Wahrheit zu tun ist, auch eine Oppositionspartei (die linke Seite) geben muß, welche die Bank der philosophischen Fakultät ist, weil ohne deren strenge Prüfung und Einwürfe die Regierung von dem, was ihr selbst ersprißlich oder nachteilig sein dürfte, nicht hinreichend belehrt werden würde. (Kant 1998/1798, s. 299).

Dette forhold mellem højrefløj og venstrefløj genfindes hos Bourdieu i *Homo academicus* (1988, fx s. 37): En ordensopretholdende højrefløj hvor det som tæller, er akademisk organisationsmagt, og en grundforsknings-venstrefløj hvor det er rent videnskabelig magt som tæller. Dermed kunne Bourdieus skelne mellem højre og

venstre se ud som om den refererer til Kant. Snarere må det dog i begge tilfælde helt banalt ses som naturaliseringen af den måde politikere placeres i et parlament efter især den franske revolution i 1789, ni år før originaludgaven af Kants tekst. For det første ses dermed at inddelingen hos Bourdieu næppe blot er et udslag af politisk opportuniste. For det andet ses at Kants tekst dels var inspireret af og betinget af, dels var del af de sociale omstændigheder som omfatter bl.a. borgerlige revolutioner, især den franske kulminerende med stormen på Bastillen d. 14. juli 1789, men også den nordamerikanske kulminerende d. 4. juli 1776 med uafhængighedserklæringen, som bl.a. var tænkt at skulle indebære afskaffelsen af en despotisk blodadels enevælde og en hertil knyttet kamp for borgerlige rettigheder. Endelig impliceres de borgerlige rettigheder som ses i fx bogen *Samfundspagten* (Rousseau 1987, den franske original er fra 1762).

Om det nedre, filosofiske fakultet skriver Kant at:

Die philosophische Fakultät enthält nun zwei Departemente, das eine der historischen Erkenntniss (wozu Geschichte, Erdbeschreibung, gelehrte Sprachkenntniss, Humanistik mit allem gehört, was die naturkunde von empirischen Erkenntniss darbietet); das andere der reinen Vernunftkenntnisse (reinen Mathematik und der reinen Philosophie, Methaphysik der natur und der Sitten) und beide Teile der Gelehrsamkeit in ihrer wechselseitigen Beziehung auf einander. (Kant 1798/1998, s. 291).

De tre fakulteter som uddanner til de tre 'gamle' professioner (præst, jurist, læge) er og må altså være under kontrol af et fjerde fakultet, det filosofiske. I det mindste hvis man skal følge Kant. Oversigtligt og med henblik på at opdatere inddelingen kan det ovenstående resumeres således at der på universitetet er (må være):

- Højre* - tre øvre fakulteter, tre slags opdragelse
- teologisk: opdragelse til individernes *evige* vel,
 - juridisk: opdragelse til individernes *borgerlige* vel
 - medicinsk: opdragelse til individernes *fysiske* vel
- venstre* - et nedre, filosofisk fakultet med to afdelinger som "sich nur mit Lehren beschäftigt, welche nicht auf den Befehl eines Oberen zur Richtschnur angenommen werden" (s. 289-290)
- filosofisk: "Die philosophische Fakultät kann also alle Lehren in Anspruch nehmen, um ihre Wahrheit der Prüfung zu unterwerfen" (s. 291). Her findes
 - 1) "das eine der historischen Erkenntnis" (sådan som med visse begrænsninger ligger *inden for* empirisk rækkevidde), og
 - 2) "das andere der reinen Vernunftkenntnisse" (sådan som ligger *uden for* empirisk rækkevidde) (s. 291).

I en mere opdateret fortolkning kunne der argumenteres for at de tre øvre (pædagogiske) fakulteter har den samfundsmæssige opgave at forske, undervise, udvikle og opdrage i forhold til *frelse, retfærd* og *helse*. Hertil kunne føjes uddannelser til (pædagogiske) nye professioner, som fx ingeniør, og til en række semi-professioner, ligesom en række administratorer og embedsmænds uddannelser inden for økonomi/politologi. Samt at det nedre fakultet med to afdelinger beskæftiger sig med empirisk funderede, teoretisk-filosofisk reflekterede videnskaber respektive ren filosofi og metafysik. Desuden kan der argumenteres for at fx pædagogik som praktisk teori (jf. Durkheim 1975) må befinde sig blandt de øvre fakulteter – med indlemmelsen af DPU i Aarhus Universitet som en selvstændig, fakultetslignende enhed. Og at pædagogik som videnskab eller teoretisk teori må befinde sig et andet sted, som del af et nedre fakultet. Implikationerne af Dekans *Årsfesttale* er imidlertid at en videnskabelig pædagogik herefter befinder sig intetsteds, hvilket bekræfter Bourdieus påpegning af at

Für mich ist die Vernunft eine historische Errungenschaft, wie die Sozialversicherung; sie ist Ergebnis individuell geführter (Galilei, Etienne Dolet, Ambroise Paré, die Gründer des Collège de France) wie kollektiver Kämpfe (die Enzyklopädisten, usw.); Vernunft ist eine immer gefährdete und immer wieder zu verteidigende historische Norm, und es gibt Institutionen der Freiheit und Rationalität (wie das Collège de France), die es zu verteidigen und zu stärken gilt. (Bourdieu 1985, s. 389)

Fornuft er en historisk erobring, et resultat af kampe, som sygesikringen, som altid er truet, som det er værd at forsvare, og som med mindre den vedligeholdes omhyggeligt, hvilket den skal gennem en styrkelse af de relevante friheds- og rationalitetsinstitutioner, risikerer ikke at findes mere.

For det første må Kants inddeling opdateres empirisk fordi der også findes videnskabelige dele inden for teologi, jura, medicin. For det andet ses at pædagogik i en doksisk udgave, metodeudviklende, normal pædagogik sådan som den for langt størstedelen ses på fx DPU, og sådan som Dekan med bl.a. henvisningerne til Kant søger at argumentere for at DPU's satsninger skal være, ikke er videnskab i streng mening. For det tredje bliver det i og med en stigende central styring på universitetsområdet stedse vigtigere at en sådan normal position har en stærk, teoretisk-filosofisk reflekteret, empirisk funderet pædagogisk videnskab som oppositionsparti eller venstrefløj som kan prøve sandheden i højrefløjens forskning.

I forhold til Kants udgangspunkt kan dels Durkheims tredeling af viden/erkendelse (i kunst, praktisk teori, videnskab, 1975), dels Bourdieus *Homo Academicus* (1988, især kapitel 2 s. 36-72) m.a.o. ses som pædagogiske/sociologiske korrektiver til Kants ide om fakulteterne og striden fakulteterne imellem. Desuden kan der med Bourdieu argumenteres for at tendensen til *højre – venstre*, formålsrationel, ordensopretholdende, pædagogisk respektive videnskabelig, erkendelsesproducerende

findes i hele spektret, dvs. at inddelingen ikke er som hos Kant og sammenfaldende med en administrativ inddeling i fakulteter, men må konstrueres i forhold til objektiverende empiriske undersøgelser af forholdene.

Endelig indebærer diskussioner og analyser hos Bourdieu (1988) at der er forskellige sociale karakteristika for den forsker som anerkendes til *højre* som tendentielt har arvet sin position, og den forsker som anerkendes til *venstre* som tendentielt er en opkomling som har erhvervet sin position, hvilket svarer til at til *højre* regnes akademisk organisationskapital og til *venstre* regnes videnskabelig/intellektuel prestige. Et sådant spor, som kunne implicere en analyse af Dekans sociale historie, forfølges ikke i denne artikel.

Det konkrete udgangspunkt

I denne artikel gøres der krav på at det punktnedslag som gøres i Dekans *Årsfesttale* (et *synspunkt* fra et bestemt *punkt*, en *stillingtagen* som modsvarer en bestemt *position*, som ikke nødvendigvis er knyttet til en bestemt *person*, men produceret af en bestemt *habitus*), kan perspektiveres i forhold til denne artikels diskussion og rekonstruktion af mulighedsbetingelserne for *Årsfesttale*. Desuden gøres der krav på at det qua det valgte teoretiske udgangspunkt giver mening at drage mere generelle konklusioner af analysen af et forholdsvis lille materiale. Dekans praktikker som dekan og som ekspert og meningsmager der ytrer sig offentligt, anskues således principielt som udført på det pågældende sociale sted i en position som tendentielt og med få og små justeringer principielt kunne udføres af en hvilken som helst konkret person med tilsvarende sociale egenskaber på det pågældende sociale sted: Praktikken i sin fulde sociale betydning, det som vælges gjort af den person der er dekan, betinges af og begrænser sig til, falder inden for et rum af ikke-ubegrænsede muligheder, begrænser sig til det som kan lade sig gøre af den pågældende sociale person på det pågældende sociale sted: Det som *vælges gjort* (stillingtagen) af den der *kan gøre* (disposition/*habitus*) det der *kan gøres* (position), som flere sider af samme sag. Der altid er *muligheder* for at vælge, for stillingtagen, men ikke alt kan lade sig gøre; mulighederne *begrænses* af de sociale omstændigheder.

I *Årsfesttale* skriver Dekan at

Fra omverdenen kommer en *nytteorienteret* diskurs, der kræver specifikke ydelser fra universiteterne. Indefra kommer en diskurs, der hylder den forskning, der alene skal leve op til forskningens egne kriterier om at frembringe ny, sand viden.

Her signaleres (symbolsk) en modsætning mellem forskellige opgaver for et universitet, hvilket ville ligge i forlængelse af pointerne hos Kant (1798/1998). Imidlertid præsenterer Dekan derefter hvilke satsningsområder som betegnes grundforskning, således:

Der skal naturligvis satses på de forskningsprogrammer, der er blevet endeligt identificeret som et resultat af arbejdet med strukturreformen³.

Og så ses det at der henvises til områder som identificeres efter et *administrativt* evalueringsarbejde, dvs. efter et evalueringsarbejde som foretages pr. *habitus* frem for efter et videnskabeligt-rekonstruerende arbejde. Det samme ses når Dekan skriver at

Derudover vil jeg selv nævne følgende områder:

- Hjerneforskning: Vi har allerede i dag en forskningsenhed, som ved hjælp af hjernescanning kan give billeder af, hvilke neurale processer der foregår hos børn, der 'udsættes' for undervisning, og netop mens jeg står og taler er Christian Gerlach i gang med at forsvare sin doktordisputats om et aspekt af den teori, der ligger bag.
- Den almene fagdidaktik – eller bare fagdidaktikken – har allerede i dag status som forskningsprogram Mit ideal er en fornyelse og rehabilitering af fagdidaktikken.
- Universitetspædagogik: Mit håb er dels et dynamisk samspil med alle fakulteter på Aarhus Universitet, dels et samarbejde mellem universitetspædagogik og EPOKE⁴.

Dette er *doxa*; det ligger i forlængelse af centralt udstukne rammer/policies; en anvendelighed af forskningen overlejrer fuldkommen en eventuel videnskabelig udforskning af pædagogiske fænomener og deres mulighedsbetingelser. Også fortsættelsen:

Men alle disse satsninger skal baseres på klare succes- og målkriterier i form af publikations- og citationsresultater.

forekommer ganske naturlig under de givne sociale omstændigheder – som fordi det under de samme omstændigheder ikke er nødvendigt, dog aldrig medreflekteres. Begynder man imidlertid at undersøge den naturlighed hvormed alting uproblematisk fremføres som uproblematisk, ses det hvordan der impliceres en forestilling om at fx målene for grundforskning kan/skal opstilles på forhånd – hvilket ligger inden for rammen af en New Public Management (NPM): I Lundgren (1979, s. 38) argumenteres for at en forståelse som indebærer at en undersøgelses kategorier fastlægges på forhånd, og således at en ensartet metode kan anvendes under alle omstændigheder (frem for som hos Durkheim og i den sociologiske tradition, hvilket er Lundgrens udgangspunkt), ligger inden for et epistemologisk perspektiv som kan klassificeres som

³ "strukturreformen" er en reform af DPU's strukturer. Omtales andetsteds i *Årsfesttale*, MN.

⁴ EPOKE: Education, Policy and Organisation in the Knowledge Economy - jf. <http://www.dpu.dk/site.aspx?p=5899>, september 2009.

en specifik variant af logisk positivisme; Lundgren tænker givetvis på instrumentel positivisme.

Kant (1798/1998) anvendes dermed af Dekan som del af en argumentation som egentlig ville indebære at DPU placeres sammen med det som Kant benævner "die oberen Fakultäten" (Kant 1798/1998, s. 283), frem for i et nedre fakultet hvor der kan/kunne produceres videnskabelige forklaringer på området. Men implikationerne i *Årsfesttale* ses i og med at Dekan så at sige argumenterer indirekte: Gennem at undlade at medregne det nedre fakultet impliceres at der kun er (og kun skal være) de øvre, *samtidig* med at det impliceres at det der produceres i de øvre fakulteter, er videnskab.

En indsnævring af fokus for denne artikel gøres til det faktum at en universitær leder i *Årsfesttale* legitimt kan referere som om det var efter alle den videnskabelige kunsts regler, og som om allerede socialt nødvendige prioriteringer foretages på en forskningsmæssig, eventuelt videnskabelig baggrund. Imidlertid er det nok at opfatte implikationerne og henvisningerne forkert, med risiko for at overse de væsentligste pointer: Dels betinges Dekans ledelsestiltag af og er samtidig udtryk for positionens sociale muligheder og begrænsninger, dels ses hvordan disse sociale omstændigheder aldrig medreflekteres, hvilket er et argument for at Dekans ledelsestiltag - trods implikationerne af teori/videnskab - ikke kan måles med videnskabelige alen, men er udtryk for NPM i samfund efter det moderne.

I *Årsfesttale* henvises til at universitetet, jf. Kant, var organiseret i et teologisk, et juridisk og et medicinsk fakultet, og til at den måde hvorpå universitetet varetager den bundne opgave universitetet er pålagt, er noget universitetet selv må afgøre, "... for det er jo netop det, de har specialiseret sig i: At frembringe ny, sand viden" (Dekan 2008). Dernæst benyttes Kants inddeling i fakulteter (vel at mærke kun de øvre, hvilket understreger nødvendigheden af en forklaring) som argument for allerede foretagne og kommende ændringer i institutstrukturen på DPU, og det forklares at "denne inddeling skabte en kobling mellem en regering og et universitet", og der henvises til at "De ædle formål, som regeringen *dengang* havde, var at fremme individernes *evige* vel, deres *borgerlige* vel og deres *fysiske* vel". Intet andet refereres.

Henvisningerne i *Årsfesttale* er til en dansk oversættelse af "Der Streit der Fakultäten", og disse henvisninger fungerer som legitimering af en række ledelsesmæssige prioriteringer som egentlig allerede er (socialt) nødvendige. Dvs. at Dekan som udtryk for en nyere (social og symbolsk) nødvendighed i forlængelse af en NPM fremstiller en legitimeringsdiskurs for det han (og andre som ham) laver og er (socialt) tvunget til at lave, i forlængelse af et neoliberalt princip om at det som bestemmer, er markedet (vel at mærke et økonomisk økonomisk marked og ikke fx et erkendelsesmarked) og en stærk stat, men *som om* legitimeringen hentes i de refererede tekster. Imidlertid foretages valget af Kant og de valgte passager fra Kants tekst snarere efter et ikke-ekspliciteret vilkårligt (politisk) forgodtbefindende, dvs. som en stillingtagen/holdning (og dermed pr. *habitus*), end i overensstemmelse med de

videnskabelige spilleregler med henblik på den bedste forklaring som ellers påberåbes/impliceres, og uanset at det ved første øjekast ser ud som om spillereglerne overholdes. Der er m.a.o. ikke nødvendigvis tale om fx vidensbaseret ledelse, men om stillingtagener/holdninger baseret på holdninger – evt. til viden.

Ud over til Kant henvises der i *Årsfesttale* eksplicit til Wilhelm von Humboldt og andre, ligesom Niklas Luhmann impliceres i forhold til forskellige ledelsesmæssige kategorier uden empirisk forankring. I denne artikel er fokus alene på henvisningerne til Kant. Det som desuden kunne diskuteres, men som det er valgt ikke at diskutere, er dels de eksplicite referencer til Luhmann, dels implikationerne af fx Donald Schöns praktikepistemologiske position (fx Schön 1983); begge positioner som ligger inden for en (naturaliseret) logisk positivistisk vision som samtidig er en forudsætning for NPM.

Diskussion af Kant selv og i Dekans *Årsfesttale*

I Dekans *Årsfesttale* er konklusionerne præcis de modsatte af det Kant siger i teksten om striden mellem fakulteterne. Dermed får man i *Årsfesttale* og i henvisningerne en dobbelt mærkværdighed som skal forklares: Dels henvises kun til indholdet i de første dele af Kants oversatte tekst og ikke til hele oversættelsen, hvilket viser at de videnskabelige spilleregler som impliceres i og med at der overhovedet foretages henvisninger, ikke overholdes fordi der udelades dele af en tekst som ikke er opportune/anvendelige for en (politisk) pointe. Dels udelades nemlig de dele af Kants tekst som kunne modsige de politiske synspunkter Dekan benytter (har brug for) Kants tekst til at underbygge, hvilket viser hvordan Kants tekst anvendes som illustration og til at underbygge politiske stillingtagener. Desuden berører Dekan ikke at der er sket en vis udvikling, således at Kants tekst om fakulteterne ikke kan stå alene, men må følges af empiriske undersøgelser af de samme forhold. Så uanset at Kants tekst må justeres med henvisning til empirisk baserede, teoretisk-filosofisk reflekterede videnskabelige studier af universitetsområdet (fx Bourdieu 1988), er de udeladelser Dekan har foretaget, markante og påfaldende.

Referencerne til Kant i *Årsfesttale* fungerer egentlig alene som argumenter for allerede socialt nødvendige universitetspolitiske stillingtagener, frem for som bidrag til en oplysende analyse af forholdene. Forsøger man at forklare dette ud fra en umiddelbar forståelse af at det har med teori eller videnskab at gøre, ville de referencer som anvendes til at nødvendiggøre i forvejen socialt nødvendiggjorte ledelsesdispositioner, m.a.o. være illegitime. Imidlertid gælder en sådan indvending om at de akademiske spilleregler ikke er overholdt, alene under den forudsætning at dette var nødvendigt under de givne sociale omstændigheder. Det gælder muligvis ikke, og det har visse konsekvenser for analysen, samtidig med at det styrker nysgerrigheden efter at forstå hvorfor en sådan måde at referere til akademiske tekster, er den rette for en universitær leder som Dekan. Især når det betænkes at Dekan til overflod er leder af en institution hvor denne form for forhold ellers kunne undersøges for at leve op til Kants ideer om universitetet som de præsenteres i den tekst Dekan henviser til.

At (normativt) opfatte det Dekan gør, som fejl, er m.a.o. at misse selve pointen: Det som (objektiveret) kan konstateres, er at det på det pågældende sociale sted er *socialt* og *symbolsk* nødvendigt for en universitær leder at legitimere allerede nødvendige ledelsestiltag *som om* det var i overensstemmelse med alle den akademiske kunsts regler, men uden i praksis at overholde disse spilleregler. Dette er helt analogt til at normal evalueringsforskning (som sammen med evalueringer er del af en NPM) produceres i et ikke-autonomt, decideret afhængigt (sub)felt i et politisk-administrativt felt, i magtens felt (jf. Nørholm 2005; 2008a og b). Det centrale er at rekonstruere hvad disse ledelsestiltag *gør*, hvad handlingerne betyder, hvad de er symboler for, dvs. opfatte menneskelige handlinger som symbolhandlinger og inden for rammen af en videnskabelig pædagogik/sociologi rekonstruere hvorfor de pågældende handlinger ser ud som de gør, rekonstruere de feltkræfter som betinger det som ligner en fejl, men som set fra et andet synspunkt har en fornuft. M.a.o. og med Bachelard (1976) at sige nej til det umiddelbare som præsenterer sig for en analyse (at Dekans henvisninger udgør en overtrædelse af de videnskabelige regler som impliceres), for i stedet gennem et brud med denne umiddelbare forestilling at rekonstruere fornuften: Det som umiddelbart ser ud som en overtrædelse af reglerne, må i stedet ses som en overholdelse af reglerne - under de givne sociale omstændigheder, omstændigheder som aldrig medreflekteres, herunder fx:

- En uddannelseseksplosion hvor en stedse stigende andel af ungdomsårgangene følger en gymnasial uddannelse, svarende til regeringens målsætning om at i 2015 skal 95% af en ungdomsårgang tage en ungdomsuddannelse og 50% tage en videregående uddannelse⁵
- Et deraf følgende masseoptag på et stedse stigende antal lange og mellemlange videregående uddannelser,
- En stigende tendens til at uddannelserne udformes med såkaldt 'teoretiske' og såkaldt 'praktiske' dele, hvor begge dele dog er praktisk teori og hverken teori eller praktik i streng mening
- En samtidig generelt båret og generelt imødekommet forventning om at uddannelserne skal (og overhovedet *kan*) rette sig og kvalificere direkte til praktiske erhverv af forskellig slags, samt omvendt
- At ethvert erhverv/(semi-)profession skal have sin egen uddannelse, et udtryk for en 'professions'- eller 'akademiserings'-tænkning som dog ikke omfatter/indebærer en teoretisk refleksion over den egne praktiks mulighedsbetingelser,
- En generel liberalisering og fremmarch af en økonomisk økonomi som universel betingelse og mål, og dermed

⁵ 95/50-målsætning - pressemeddelelse:
<http://www.uvm.dk/service/Statistik/Om%20statistik/Nyheder/Statistik/Tvaergaende/2009/090617%2095%20og%2050%20procent%20maalsætningerne%20i%202007.aspx> - september 2009.

- En lige så generel forventning om at enhver uddannelse umiddelbart skal (og overhovedet kan) omsættes til en praksis, lønsom inden for en økonomisk økonomi.
- En generel mindskelse af basisbevillingerne til universitetet til fordel for tildeling af midler efter ansøgning, og dermed
- En øget central styring af universitetet⁶.

Årsfesttale er det normale, *doxa* og er dermed eksemplarisk for hvad en universitær leder *kan* udtrykke. *Årsfesttale* og den særlige måde hvorpå den er udformet (herunder de kvasi-videnskabelige referencer som konstrueres i denne artikel), er del af en NPM som kræver og indebærer at ledere i samfund efter det moderne må producere en (kvasi-videnskabelig) legitimeringsdiskurs for deres allerede socialt nødvendige ledelsestiltag.

Skønt det (symbolsk) impliceres, sker Dekans anerkendelse ikke i forhold til en erkendelsesøkonomi, men i et politisk-administrativt felt hvor helt andre spilleregler gælder, og hvor helt andre forhold står på spil, *par excellence* at i et politisk-administrativt felt betyder det mindre *hvad der siges*, og om dette er verificerbart (evt. ved hjælp af videnskabelige metoder og i forhold til videnskabelige teorier) eller i det hele taget om det er sandt, end om det siges med patos og overbevisning og på en *måde* som kan anerkendes; måden det siges på, er vigtigere end hvad der siges; metoden ser ud til at være vigtigere end det metoden anvendes på. Teoretisk/metodisk ses her nødvendigheden af at medreflektere de sociale omstændigheder for det som siges, herunder *hvem* der siger *hvad*, om *hvad* og til *hvem*. Osv.

Anerkendelsen af Dekan som dekan, dvs. som universitær leder, bygger på social kapital (rygte, ære, anseelse) frem for på videnskabelig kapital (viden, indsigt, erkendelse), hvilket placerer positionen til *højre*, ved en heteronom pol (eller snarere i et

⁶ En sådan øget central styring kan i forhold til DPU eksemplificeres med at
 - i 2008 blev institutstrukturen forandret (den såkaldte "struktureformen"). Dette skete i praksis som en top down-beslutning med kun symbolsk indflydelse fra VIP-gruppen,
 - i 2009 er et forslag til bachelor-uddannelse på DPU sendt til akkreditering formuleret i praksis alene af administrative eller ledende medarbejdere, ligeledes med kun symbolsk deltagelse fra VIP-gruppen,
 - i 2009/2010 skal udbudet af kandidatuddannelser revideres. Atter udgår initiativet fra ledelsesgruppen på DPU, og atter kun med symbolsk deltagelse fra VIP-gruppen.

I alle tilfælde svarer DPU's administration på en højere hierarkisk placeret administrations krav, og forslagene formuleres dermed ikke som svar på et indre universitært behov. Derefter sendes forslagene til "høring" med ultrakorte frister, hvilket i praksis er det samme som at udelukke indflydelse. Dette åbner for mindst to diskussioner som her blot antydes:

1. En diskussion af hvem som skal bestemme hvordan en færdig kandidat skal lære det som eksamensbeviset garanterer – den administrative ledelse eller gruppen af forskere/undervisere. Dvs. af hvem der skal bestemme *indholdet* af de uddannelser som universitetet pr. delegering garanterer bibringer de studerende de *kvalifikationer* som en aftager efterspørger, og dermed *hvordan* dette tænkes lært. En diskussion af kampen om hvem der skal udforme sygeplejerskeuddannelsen ses i Petersen (1992/3, især pp. 10-76).

2. En diskussion af den anden form for eksploitering som bliver resultatet, for ganske vist handles der efter aftaler (om fx høring), men dette sker på en så bogstavtro måde at de implicite, forkrops-liggjorte, habituerede regler som sikrede at aftalesystemet kunne fungere i praksis (fordi ingen menneskelig handling kun er regelfølge), sættes ud af kraft. Dvs. en diskussion af hvad der appelleres på *ud* over de eksplicite regler, og hvilken betydning det har for de sociale dominansforhold når eksistensen af sådanne implicite regler symbolsk benægtes.

andet felt, et politisk-administrativt felt, i magtens felt) frem for til *venstre* ved en relativt autonom pol i et universitetsfelt (jf. Bourdieu 1988, s. 36-72, figur i s. 50). Her om noget ses en symbolsk betydning af at *henvise* til viden frem for at tage et konkret udgangspunkt i viden og anvende denne viden som redskab til at forstå og forklare.

Det kan således ikke forstås som en fejl når Dekan i *Årsfesttale* refererer på en måde som ikke var gået i en videnskabelig tekst. Samtidig ses at der står noget andet på spil end at kunne foretage videns-, evidens- eller videnskabsbaseret ledelse baseret på resultater opnået gennem iagttagelse af en empirisk-teoretisk videnskabs spille-regler. Det der står på spil, er *magt*, og i første omgang deltager Dekan i striden om retten/*magten* til at bestemme hvorom striden står, og hvad der står på spil. Dermed tjener henvisningerne til Kant snarere som indsats i kampen om (politisk og i et politisk-administrativt felt) at definere hvad der skal forstås som videnskab, og uanset at *Årsfesttale* handler om netop dette, er henvisningerne i langt mindre grad en indsats i forhold til at sikre en relativt autonom videnskabelig pol i et universitært felt om end det er hvad der hævdes og underforstås, og ikke mindst er det som giver Dekans position legitimitet.

Årsfesttale og henvisningerne heri til Kant er en indsats i et spil om *magt* og ikke en indsats i et spil om de bedste betingelser for en produktion af erkendelse. Først i anden eller tredje eller fjerde omgang står kampen om at bestemme hvordan universitetet skal indrettes, så produktionen af erkendelse fremmes: At termen grundforskning i *Årsfesttale* benyttes som betegnelse for en forskning med administrativt fastsatte mål om anvendelighed frem for om en forskning som kunne foregå på egne, relativt autonome vilkår, viser at henvisningerne i *Årsfesttale* er socialt nødvendige symboler som træder i stedet for at foretage eller initiere videnskabelige undersøgelser, og at de anvendes for at legitimere allerede trufne og allerede socialt nødvendige/nødvendigjorte politiske beslutninger og kvasi-forskning nødvendige for disse beslutninger. At det naturligvis ikke er lige meget hvad der foreslås i *Årsfesttale* (hvilket kunne suggereres med et fokus på omstændighederne for det som siges), åbnes der for en diskussion af i denne artikels Perspektivering.

Imidlertid har det også indirekte visse konsekvenser at henvisningerne i *Årsfesttale* ser ud som de gør: Når en ledelseselite i et politisk-administrativt felt, i magtens felt, legitimerer deres ledelsestiltag, så det ser ud som om det var i forhold til videnskabens spilleregler, men i praksis ikke gør det, og når legitimeringerne af ledelsestiltagene anerkendes som legitime, så forbruges de privilegier og symbolske værdier som for offentlige midler og over flere hundrede år (på Københavns Universitet siden 1479) er opbygget på universitetet. Imidlertid forekommer en sådan udhuling af en erkendelsesøkonomi utroligt kortsigtet. Dels er det langt fra sikkert at der overhovedet er nogen der opnår noget som helst. Dels opnås fordelene ved at de over mange år opbyggede strukturer som betinger produktionen af erkendelse, nedbrydes. Dels ødelægges dermed muligheden for at reproducere betingelserne gennem produktion af ny erkendelse. Privilegierne forbruges uden at de reproduceres, samtidig med at ny produktion af privilegierne forhindres.

Ved at gøre det som er socialt og symbolsk nødvendigt under de givne, naturaliserede omstændigheder, smykker Dekan sig med fjer han ikke burde smykke sig med. Eller rettere sagt, så kan dette ske legitimt fordi akademiet/universitetet er meget svagt, og fordi en eventuel relativ autonomi er nærmest forsvundet. Dvs. fordi akademiets særegne erkendelses-økonomi, betingelsen for et relativt autonomt universitet som Kant allerede i 1798 og som en af erobringerne samtidig med den franske revolution, viser er i regeringens egentlige interesse, er kollapsede. På grund af det som her kaldes selskabstømning i akademiet: I praksis spiller det en stedse mindre rolle om den 'viden' som fungerer som legitimering af allerede socialt nødvendige ledelsestiltag, bygger på holdninger, er holdninger eller bygger på empirisk funderede, teoretisk-filosofisk reflekterede undersøgelser.

Et sådant forbrug af privilegier uden reproduktion er en typisk eksploiteringsstrategi og er kendetegnende for enhver form for selskabstømning: De over tid og gennem arbejde akkumulerede værdier trækkes ud af firmaerne (her universiteterne), og de strukturer til produktion, reproduktion og akkumulation af værdier som ligeledes er opbygget over lang tid, ødelægges – jf. desuden Bourdieu (2000, 2002). Det er deri den virkelige ulykke består.

Det som dermed kunne se ud til også at stå på spil, er hvordan en decentraliseret magt til at definere hvad der står på spil, afløses af en centraliseret magt: Ud over Dekans indsats i *Årsfesttale* ses hvordan fx professorater med relativ autonomi med arbejdet finansieret af basismidler afløses af professorater i forskerskoler hvor arbejdet er finansieret efter ansøgning. Fordi de evalueringer som foretages ved ansøgning om midler, foretages pr. *habitus* frem for pr. videnskabelig rekonstruktion fordi evalueringerne implicerer en normal (positivistisk) evalueringsforskning som produceres i et afhængigt (sub)felt i magtens felt, befinder de sidste sig tættere ved en heteronom pol end de første, og er dermed under kontrol af en stærk stat.

De facto decentral og relativt autonom afløses af tilsyneladende decentral og tilsyneladende relativt autonom og positioneret ved en heteronom pol eller i et ikke-autonomt (sub)felt i magtens felt. Her anes omridset af en stort set overstået gennemsættelse af en ny social orden, en gennemsættelse foregået pr. kup: Ingenting kaldes ved rette navn, centralisering kaldes decentralisering, policies kaldes viden, der skelnes ikke mellem teoretisk teori og praktisk teori som kaldes teori eller videnskab, fleksibilitet betegner det forhold at allerede ikke-privilegerede skal stå til rådighed, mangfoldighed betegner en stigende ensretning osv.⁷ Her kan henvises dels til diskussionen af funktionen af praktisk teori i Brinkkjær & Nørholm (2003). Desuden kan henvises til diskussionen hos Kjærgaard (1996) hvor det vises at det som - i en helt anden sammenhæng - ligner bondens frigørelse som betingelse for stor driftighed og opfindsomhed (symboliseret ved landboreformerne og stavnsbåndets ophævelse i 1788), snarere må tolkes som afviklingen af et innovativt, velfungerende decentralise-

⁷ Man burde gennemføre en sociologisk analyse af denne og andre former for Newspeak (jf. Orwell 1949, Klemperer 1947), af den eventuelle forandring over tid af disse og andre ords betydning og dermed af deres sociale og symbolske funktion.

ret adelsvælde på herregårdene til fordel for en stærkt centraliseret stats- eller kongemagt og til fordel for en stand af selvejende bønder som "Hellere [ville] dø end samarbejde" (Kjærgaard 1996, s. 216), dvs. som rekonstrueret snarere døde frem for at hjælpe sig selv gennem at hjælpe naboen eller bede naboen om hjælp, fordi det socialt acceptable var at klare sig selv (til ulempe for enhver) frem for at vælge at samarbejde, og som derfor var det absolut modsatte af driftige og opfindsomme.

Universiteternes uafhængige forskning kunne tjene til at underbygge et demokrati gennem at tilbyde svar som ikke ønskes, på spørgsmål som ikke ønskes stillet, i overensstemmelse med hvad Kant siger om det nedre, filosofiske fakultet:

Die philosophischen Fakultät kann also alle Lehren in Anspruch nehmen, um ihre Wahrheit der Prüfung zu unterwerfen (s. 291).

I stedet og gennem den førte politik, legitimeret som det sker i fx *Årsfesttale*, sikres det at social-historiske erobringer som fornuft og demokrati er under afvikling i og med den centralisering af magten til at definere hvad der står på spil: I og med at en stærk central magt (en stærk stat) som betingelse for sin fremgang og succes, overtager og ødelægger decentrale, relativt autonome og relativt velfungerende videnskabelige miljøer uden at noget tilsvarende træder i stedet (jf. også Kjærgaard 1996, især s. 228). At betegne dette som selskabstømning (egentlig at uretmæssigt tilvende sig værdier), er dybest set ikke rimeligt. Den som udfører selskabstømning, er ikke nødvendigvis selskabstømmer; at normativt vurdere Dekans indsatser er ikke interessant i en rekonstruerende tilgang. Men det er det som bliver funktionen; henvisningerne kommer til at fungere som indsatser i en kamp om noget de andre har, og som kan betinge en fremgang man ikke selv har, i en kamp om materielle og symbolske goder, og først i anden eller tredje eller fjerde omgang om en forbedring af universitetet som desuden virker modsat intentionerne.

Diskussion

Dekan er spiller i to felter: Dels i et politisk-administrativt felt, magtens felt (hvor *Årsfesttale* er en indsats, og hvor kampen står om magt), dels i et universitetsfelt (hvor Dekans udmeldinger får konsekvenser, og hvor Dekan henter den legitimitet som i samme omgang eksploiteres). De henvisninger, som anskuet i forhold til en erkendelses-økonomi ser underlige ud, fungerer i det mindste tvæfoldigt som symboler: For det første fungerer de symbolsk i forhold til at legitimere en ledelses tiltag: Som udtryk for en NPM må Dekan producere en legitimeringsdiskurs for allerede socialt nødvendige ledelsestiltag. For det andet også i det felt hvor de privilegier som betinger legitimeringen, forbruges, og hvor det som står på spil, ikke er erkendelse, men symbolsk at signalere erkendelse, og dermed at signalere at ledelsen baseres på viden(skab). Dekans referencer til en klassisk tekst om universitære forhold udgør en symbolsk indsats som medvirker til anerkendelsen af Dekan i et politisk-administrativt felt, et relativt domineret (sub)felt af (dominante) universitets-administratorer. Og dette gælder

uanset om referencerne er præcise eller ej. Endelig ses at den dominante kan gøre hvad han vil og ikke behøver overholde spillereglerne, hvilket er et overgreb hvis det fortolkes i forhold til den erkendelsesøkonomi som impliceres i og med henvisningerne, men fordi en sådan (umiddelbar) tolkning ikke giver plads til en rationel forklaring, må overgrebet i stedet forstås som en legitim udøvelse af symbolsk vold.

Eksploiteringen af en erkendelsesøkonomi i samfund efter det moderne har bestemte sociale og symbolske konsekvenser. De kampe/stridigheder om retten til at bestemme hvad der står på spil, som føres som Dekan gør det, indebærer at allerede eksisterende dominansforhold cementeres og udbygges; agenter i et politisk-administrativt felt, i magtens felt privilegeres ved en udbytning af arbejde udført i et andet felt. I stedet for at fremme oplysning og kvalificering til fordel for alle, privilegeres allerede privilegerede på bekostning af allerede ikke-privilegerede - en pointe lig den man finder i Bourdieu & Passeron (1992), at en objektiveret funktion af arbejdet i skole/uddannelsessystem privilegerer allerede privilegerede på bekostning af allerede ikke-privilegerede.

I (Nørholm 1997) om *Evaluering af sygeplejerskeuddannelsen* (Evalueringcenteret 1996) argumenteres for at deltagerne i evalueringen begår et dobbelt forræderi: I første omgang forrådes den gruppe de erkendes og anerkendes for at repræsentere, men som de ikke i praksis repræsenterer: I og med at evalueringen i sidste ende foretages pr. *habitus* repræsenterer de i praksis deres egne interesser og ikke gruppens. I næste omgang bliver forræderiet dobbelt fordi repræsentanterne for en domineret gruppe, frem for at repræsentere sig selv og på grund af de herskende feltkræfter i praksis repræsenterer interesserne hos repræsentanterne for en dominant gruppe (jf. Nørholm 2001, figur s. 560); dette uddyber betydningen af termen klasseforræder. Her ses en parallellen til Dekans (dobbelt forræderiske) strategi: I og med at de videnskabelige regler som impliceres, ikke overholdes, forrådes først DPU som universitet fordi grundlaget for det universitet Dekan skylder sin position hvad angår meritter såvel som job, eksploiteres. Dernæst forrådes gruppen af universitære ledere fordi universitetets (eventuelle) relative autonomi udhules/eroderes, så universitetet efterhånden fungerer som et policy-producerende og -legitimerende ministerielt forkontor hvor Dekan ikke har nogen status/position. Denne udvikling ses som den anden side af styrkelsen af en stærk centraliseret statsmagt, gennemsat pr. kup, men som om det skete gennem overholdelse af reglerne. Samtidig ses at og hvordan staten trækker sig tilbage, gemmer sig bag tilsyneladende eksterne ekspertudtalelser: Socialt nødvendige/nødvendigjorte beslutninger legitimeres med henvisning til forskning som ser ud som om den produceres eksternt, men som reelt produceres på ganske kort social afstand (jf. diskussionerne af evalueringsforskningens relative autonomi i Nørholm 2008b, 2005).

Skønt eksploiteringen af en erkendelsesøkonomi samtidig udhuler universitetets relative autonomi, kan det reflektivt anføres at det som ligner brødnid, ikke er det: Forvalterviden konkurrerer ikke med videnskab, og Dekans position som forvalter konkurrerer egentlig ikke med en videnskabelig position. Det væsentlige ved en

analyse som den der præsenteres i denne artikel, er at der trækkes forhold frem som ellers risikerer at forsvinde i og med naturaliseringen af et økonomisk økonomisk perspektiv inden for rammen af en NPM, og dermed gennem naturaliseringen af et logisk positivistisk perspektiv.

Opsamling og afslutning

Dekan repræsenterer ikke universitetet som universitet; Dekan repræsenterer heller ikke en videnskabelig position, hvad enten man anerkendte at han selv stod på den, eller det gjaldt hans ledelsestiltag. De henvisninger i *Årsfesttale* som foretages *som om* de var videnskabelige, fungerer symbolsk som redskab til at opnå goder i et politisk-administrativt felt, i magtens felt hvilket dog ser ud til at virke præcis modsat i og med de herskende feltkræfter: Dekan repræsenterer nemlig næppe heller sig selv fordi en position som dekan på DPU er afhængig af at DPU kan tilbyde andet end politiske holdninger som kan produceres med væsentligt færre omkostninger på fx et ministerielt forkontor. Den position Dekan indtager, afhænger af eksistensen af det universitet som legitimeringerne af Dekans allerede socialt nødvendige ledelsestiltag medvirker til at likvidere, både hvad angår en relativ autonomi og de over årene opbyggede værdier, og hvad angår de strukturer som betinger fornyelsen. Den strategi som følges, er værre end ingenting; destruktiv for universitetet som betingelse for en (re)produktion af fornuft såvel som for et demokrati.

Forholdene er næppe reserveret ledelsen af DPU; samme form for selskabstømning kunne sikkert konstateres vedr. andre universitære ledere og fx vedr. (professorer som er) ledere af forskerskoler. Og sandsynligvis gælder det heller ikke alene ved ledelse af universiteter, men mere generelt offentlig ledelse (NPM). Det som derfor kunne styrke pointerne i denne artikel, er gennemførelsen af en empirisk funderet, teoretisk-filosofisk reflekteret sociologisk analyse og rekonstruktion af et større materiale vedr. ledere af institutioner som i samfund efter det moderne erkendes og anerkendes for at producere erkendelse, herunder universiteter, forskerskoler osv.

Perspektiver

Man får aldrig det hele med. En diskussion af ledelse af universiteter i samfund efter det moderne er egentlig ikke tilfredsstillende uden en diskussion af *indholdet* af den forskning som nødvendiggøres i en NPM-vision; en sådan indholdsdiskussion er kun antydnet i denne artikel. Det samme gælder diskussioner af hvad der kendetegner den særlige form for (formålsrationel) forskning som produceres til *højre* eller i de øvre fakulteter: Formålsrationel forskning (praktisk teori) er forskning som *vurderer* eller *evaluerer* om noget er bedre end andet; formålsrationel forskning er evaluerende forskning, eventuelt endda metaevaluerende hvis der fx udvikles metoder til vurdering/evaluering. I forhold til Durkheims tredeling af viden i kunst, praktisk teori, videnskab (Durkheim 1975) og den implicerede sociale arbejdsdeling ses at praktisk teori *for* et praktisk arbejde fremstilles og anvendes af den som dominerer over den som udfører det arbejde som forskrifterne i en normal forståelse er en betingelse for.

I Nørholm (2008a) behandles (dansk) normal evalueringsforskning, og det vises at og med hvilke sociale konsekvenser en sådan form for implicit såvel som eksplicit normativ forskning, udført pr. *habitus* frem for pr. videnskabelig (re)konstruktion, medvirker ved en gennemsnættelse og naturalisering af ét vilkårligt, egentligt politisk standpunkt på bekostning af alle andre. I denne artikel vises at dette baner vejen for en selskabstømning i akademiet. Med præcis de modsatte intentioner, ganske vist, men det er nok en væsentlig pointe at en god vilje som baseres på oplevelser (dvs. på *habitus*), og som er stort set immun over for kritik (jf. Nørholm 2003), ikke kan stå alene, og at denne gode vilje desuden og som funktion af immuniteten mod stort set enhver form for kritik og analyse står i vejen for at intentionerne kan opfyldes. Med som en af de væsentligste årsager at de sociale omstændigheder såvel for de pågældende praktiske handlinger som for de vilkårlige (politiske) stillingstager aldrig med-reflekteres.

En væsentlig pointe er at det ser ud som om der altid er *muligheder* for valg, men at disse valg *begrænses* af de sociale omstændigheder (position) såvel som af den handlende selv (disposition/*habitus*). Spørgsmålet er dog om de sociale grænser er så snævre som man får indtrykket af når man følger tingenes gang. Det man derfor – normativt – kunne ønske sig, var at de involverede spillere ikke med helt så stor ildhu bidrog til eksploiteringen af strukturer nødvendige for et demokrati, fx et universitet som efterhånden er uden relativ autonomi.

Morten Nørholm er ph.d., adjunkt ved Institut for Pædagogik, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole ved Aarhus Universitet; gästforskare, Höskolan Kristianstad
morn@dpu.dk ; www.dpu.dk/om/morn

Referencer

- Bachelard, G. 1976. *Nej'ets filosofi*. Stjernebøgernes Kulturbibliotek, Vinten. Fransk original: Bachelard, G. (1940): *La philosophie de Non: Essai d'une philosophie de nouvel esprit scientifique*. Presses Universitaires de France, Paris.
- Bourdieu, P. 2005. "Hvorfor samfundsvidenskaberne bør gøre sig selv til genstandsområde". In: *Viden om viden og refleksivitet*. Hans Reitzels Forlag, s. 137-149. Fransk original: Bourdieu, P. 2001. "Pourquoi les sciences sociales coivent se prendre pour objet". In: *Science de la science et réflexivité*. Raisons d'Agir éditions, s. 167-184.
- _____. 2002. "Det økonomiske felt". *Dansk Sociologi* Årg. 13(1), s. 13-39. Fransk original: Bourdieu, P. 1997. "Le champ économique", *Actes de la recherche en sciences sociales*, 119, September, Paris, 48-66.
- _____. 2000. "Neoliberalisme eller forsøget på at virkeliggøre en utopi om udbytning uden grænser". *Grus*, Årg. 21(62), s. 59-65. Fransk original: Bourdieu, P. (1998): "Le néolibéralisme, utopie (en voie de réalisation) d'une exploitation sans limi-

- tes". In: *Contre-feux. Propos pour servir à la résistance contre l'invasion néolibérale*. Paris: Liber, 1998, s. 108-119.
- _____. 1988. *Homo Academicus*. Polity Press, London. Fransk original: Bourdieu, P. (1984): *Homo Academicus*.
- _____. 1985. "Vernunft ist eine historische Errungenschaft, wie die Sozialversicherung. Bernd Schwibs im Gespräch mit Pierre Bourdieu". *Neue Sammlung*. 25. Jahrgang, Heft 3, Juli/August/September, Klett-Cotta, Stuttgart, s. 376-394.
- _____. 1984. *Distinction, A social critique of the judgement of taste*. Routledge. Fransk original: Bourdieu, P. (1979): *La distinction. Critique sociale du jugement*. Les Éditions de Minuit.
- Bourdieu, P., J-C. Chamboredon, J-C. Passeron 1991. "Part One - The break", "Part Two - Constructing the object". In: *The Craft of Sociology. Epistemological Preliminaries*. Walter de Gruyter, Berlin, s. 13- 31, 33-55. Fransk original: Bourdieu, P., J-C. Chamboredon, J-C. Passeron 1968. *Le métier de sociologue - préalables épistemologiques*. Mouton de Gruyter, Paris.
- Bourdieu, P. & J-C. Passeron 1992. *Reproduction in Education, Society and Culture*. 2nd. edition, Sage Publications, London. Fransk original: Bourdieu, P. & J-C. Passeron (1970): *la reproduction. éléments pour une théorie de système d'enseignement*. Les Éditions de Minuit, Paris.
- Broady, D. 2002. "Nätverk och fält". In: Gunneriusson, H. (ed.): *Sociala nätverk och fält*. Opuscula Historica Upsaliensis, Uppsala, s. 49-72.
- Broady, D. (ed.) 1998a. *Kulturens fält*. Daidalos, Göteborg.
- Callewaert, S. 1997. "The Idea of a University". In: Nilsson, I. & L. Lundahl, *Teachers, curriculum and policy, Festskrift til Daniel Kallos*, Umeå Universitet, s. 181-199.
- Dekan 2008. *Årsfesttale: "Vi har aldrig været frie"*. Tale holdt ved DPU's årsfest 10. oktober 2008: www.dpu.dk/site.aspx?p=6641&newsid1=7871, dateret 10.11.08, (22. april 2009).
- Durkheim, É. 2000. *Den sociologiske metodes regler*. Hans Reitzels Forlag. Fransk original: Durkheim, É. (1894): *Les règles de la méthode sociologique*. Presses Universitaires de France, Paris. Findes desuden på nettet: http://classiques.uqac.ca/classiques/Durkheim_emile/regles_methode/durkheim_regles_methode.pdf - september 2009.
- _____. 1975. "Om pædagogikkens væsen og metode" In: *Opdragelse, uddannelse og sociologi*. 11x18/samfund, Carit Andersens Forlag, s. 60-80. Fransk original: Durkheim, É. (1922): "Nature et Méthode de la Pédagogie". In: *Éducation et sociologie*, PUF, Paris, s. 59-80.
- Evalueringscenteret (1996): *Evaluering af sygeplejerskeuddannelsen*. København.
- Kant, I. 1798/1998. "Der Streit der Fakultäten". In: *Schriften zur Anthropologie Geschichtsphilosophie Politik und Pädagogik*. Werke in Sechs Banden. Band VI, Sonderausgabe. Darmstadt 1998, s. 261-393).
- _____. 2007. "Fakulteternes strid". In: Kristensen et al. (eds.), s. 75-83.

- Kjærgaard, T. 1996. *den danske revolution 1500 - 1800. En økohistorisk tolkning*. 2. udgave, Gyldendal.
- Klemperer, V. 1947. *LTI (Lingua Tertii Imperii): Notizbuch eines Philologen*. Aufbau-Verlag, Berlin.
- Nørholm, M. 2008a. *Om den sociale og symbolske funktion af uddannelsesevalueringer*. Ph.d.-afhandling. 2. udgave, Forlaget HEXIS, København.
- _____. 2008b. "Om evalueringsforskningens relative autonomi: dansk normal evalueringsforskning som et ikke-autonomt (sub)felt i magtens felt". In: Nørholm, M., K. Jensen, N.R. Jensen (Reds.): *Studier af pædagogisk praksis*. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, s. 131-160.
- _____. 2005. "Danske producenter af det som kalder sig og anerkendes for at være evalueringsforskning: Felt eller subfelt? Relativ autonomi eller ikke?". In: *Kulturstudier i Sverige*. Linköping Electronic Conference Proceedings, Linköping University Electronic Press s. 743-758.
- _____. 2003. "Ansætter til en diskussion af køn, omsorgsudøvelse og investeringen af en uinteresseret god vilje". *Nyhedsbrev for HEXIS – Forum for Samfundsvidenskabelig Forskning* (nr. 15), www.hexis.dk.
- _____. 2001. "Uddannelsesevalueringer og social reproduktion: præliminære overvejelser over konstruktionen af et forskningsobjekt". In: Petersen, K.A. (ed.): *Praktikker i erhverv og uddannelse*, Akademisk Forlag, København, s. 549-575.
- _____. 1997. "Resume, analyse og kritik af Evaluering af Sygeplejerskeuddannelsen" Del I og II. *Klinisk sygepleje* nr. 1, s. 34-44 og nr. 2, s. 84 - 92. Munksgaards Forlag.
- Orwell, G. 1949. *Nineteen eighty-four: a novel*. Secker & Warburg, London.
- Petersen K.A. 1995. "Hvorfor Bourdieu?". In: Müller K., U. Kusk, M. Toxboe (eds.): *Fokus på sygeplejen 1996*. Munksgaard København, s. 123-143.
- _____. 1992/3. *Den praktiske erkendelse*. Magisterkonferensspeciale. Institut for pædagogik. Københavns Universitet.
- Schön, D. 1983. *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action*. Avebury.

